

Յարկան 10 րուրի, վնց ամսը 6 րուրի, երեք ամիսը 3 ր. 50 Կ.
ամիսը 1 ր., հատով 5 Կ.
Բաժանորդ գրեւում են Թիֆլիսում միմիայն խմբագրատանը.

Խմբագրութեան հասցէն Тифлисъ. Редація „Норъ-Даръ“
կամ Tiflis. Rédaction „Nor-Dar“.

Խմբագրութիւնը բաց է ամէն օր (բացի առի օրերէն) ժամը 9-ից
մինչև 2-ը. Յայտարարութիւններն ընդունուում են ամէն լիզունքով
Յայտարարութիւններն բառին 2 Կ., բնկումներն համար կրկնապատկից

ՆՈՐ-ԴԱՐ

ՏՄՍՈՐՈՅԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Քարաքանդակ-դրական ամենօրեայ թերթը առաջիկայ 1898-ին
կրճարատարական թիֆլիսում՝ նոյն գիրքով և ծրարով ամէն օր, բացի
կիրակի և տօներէն հետեւող օրերից:

Վերո-Դար-ի տարեկան գինն է 10 րուրի, վնց ամսուանը 6 րուրի,
Թիֆլիսից դուրս՝ ամիսը 1 ր. 50 Կ. Թիֆլիսում՝ 1 ր.

ԵՒՐՈՊԱՅԻՆ և այլ հեռաւոր երկրներէ թափանցանքը վճարում են
տարեկան 40 Ֆրանկ:

ՄԱՐԿԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ վճարում են տարեկան 8 դրամ:
Վերո-Դար-ին բաժանորդ են գրեւում իւրաքանչիւր ամիս 1-ից միայն:
Թիֆլիսում թափանցանքը են գրեւում Տիֆլիսի Վերո-Դար-ի խմբագրա-
տանը:

Խմբագրատունը գտնուում է Լորիս-Միկելիան փողոցում պոստ-հեռա-
լրատան մօտ:

Օտար քաղաքներից բաժանորդ գրողները դիմում են խմբագրու-
թեան այս հասցէով Тифлисъ въ редакцію ежедневной газеты
„НОРЪ-ДАРЪ“ կամ Tiflis (Caucase), rédaction de journal „Nor Dar“

ԲՈՂԱՆԴԱՅԻՆՈՒԹԻՒՆ

Առաջնորդող. — Գաղթական-
ներն օգնելու առթիւ:
Խմբագրութեան կողմից:
Քրոնիկոն. — Լուրեր:
Հուշու քահանաների փոխ. օգ. խնա-
յողական գանձարան:
Թղթական Թիֆլիսի և Ն. Բ. — Բա-
լանի:
Դատական — Իշխան Արաքիւնի
օգնութեան դրոշմ:
Քաղաքական — Գրեւել. Յու-
նաստան. Ֆրանսիա:
Հեռագրային:
Քաղաքական և ընդհանրական:
Ժողովրդական ուսումնարաններ:
Տեղեկատուութիւն:
Յայտարարութիւններ:

Թիֆլիս, 2 դեկտեմբերի 1897 թ.
ԳԱՂԱՅԻՆՈՒԹԻՒՆ ՕԳՆԵԼՈՒ
ԱՌԹԻՒՆ

Բարձրագոյն հրամանով ամբողջ
Ռուսիայում թողլ է տրուած հան-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԿԱՆԱՆԸ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱ-
ԲԱՆԱՆԻ

Ներկայումս հազար թէ գտնուի մի
որ և է ինչ քաղաքակրթութեան ճա-
նապարհի վրայ կանգնած երկրներ, որ
տղամարդկանց համահասարակ կանանց
և իրաւունքն հնարաւորութիւն տուած
չլինի բժշկականութեամբ պարագլու-
որ նշանակում է անթիւ անհամար ցա-
ւերով տանջուող մարդկութեան սփո-
փիչ հանդիսանալու, և այն որպիսի
սփոփիչ. Սակայն այս ներկայ ներդա-
շանութեան մէջ գեռ ևս այժմ էլ չա-
րունակուում են լսելի լինել ձայներ, որ-
ոնք զոհ լինելով տղամարդկանց ձեռք
բերած բժշկական գիտութեամբ, աշխա-
տում են մերժել կին բժիշկներին նշա-
նակութիւնը, նրանց աւելորդ մրցակից
համարելով տղամարդկանց. Բայց ար-
գիծը այդպէս է, որ արգիծը բաւական է
միայն տղամարդ բժիշկներն ունենալ,
այդ հարցին մասնաւորապէս պատասխան
տալը մեր նպատակից դուրս է, բաւա-
կան է միայն մատնացոյց անել այն
հանգամանքի վրայ, որ մարդկային ազ-
գը միայն տղամարդկանցից չէ բաղկա-
ցած, այլ կէս ու կէս կանանցից, որոնց

կանակութիւնն անհաւասար
գաղթականների և յոյների օգտին:
Մասնաւոր հրաւեր կարգաց օգնու-
թեան ձեռք միկնելու հայրենա-
յուրի, տարակրթ և մեր կողմը
ապաստան որոնող հայ գաղթա-
կաններին: Զատ թէ քիչ ամէն
հայաբնակ քաղաքում, մինչև ան-
գամ չատ գլուխուում, կըլայրը կը-
լայրը պատուաւրեց, մերկին հաղ-
ցրեց, բազմաթիւ կերակրեց:

Թիֆլիս, Բաղու և այլ քաղաք-
ներում յատուկ բնակարաններ կան
վարձած, ճաշարաններ կան բացած
գաղթականներին պահպանելու և
խնամելու համար:

Մարմնաւոր իշխանութեան ձեռ-
քը հասած այդ նպատակով փողե-
րը գործ էին գնում ըստ հարկին:

համեստութիւնը, ամօթխածութիւնը
չատ անգամ չէ թոյլ տալիս դիմելու
տղամարդ—բժիշկների օգնութեան, ու-
րիշ խօսքով, մինչ մի կողմից մարդկու-
թեան կէսը ամենայն հնարաւորութիւն
ունի օգտուելու բժշկական գիտութեան
մեղմացուցիչ բուժարար միջոցներից,
միւս կէս մասը համարեա ամբողջովին
զրկուած է դրանից:

Սակայն, եթէ ներկայումս, XX-րդ
դարի շէմքում, երբ կանանց էմանսի-
պացիայի գործը հսկայական քայլեր է
արել և մարդկութեան ընտրելագոյն ան-
գամների շնորհիւ մեծ մասամբ բար-
ձուած է կանանց մասին կազմուած
դատանքանքները, դեռ ևս դժուարու-
թիւններ և հակառակութիւններ է
հանդիպում կանանց ևս բժշկական գի-
տութեան արդիւններից մաս և բաժին
հանելու խնդիրը, հապտ լին իրենց
սրանից կէս դար առաջ, երբ առաջին
անգամ հրապարակ էր նետուում այդ
խնդիրը, երբ կին և բժիշկ բառերը լոկ
հոմերական ծիծաղ էին յարուցանում:

Սակայն խնդիրն այժմ արդէն լու-
ծուած է և մեզ համար շատ հետաքր-
ջիւր, մանաւանդ իրենց էլ է մի հա-
յեացք ձգել և ծանօթանալ, թէ ճշտա-
ղից սկսուեց այդ գործի հանգոյցի
լուծումը. Իսկ դրա համար անհրաժեշտ
է ծանօթանալ օրերով եղիսարէթ Բի-
կուէլի կենսագրութեան հետ, որովհե-

հայ թէ ռուս բարձաստի-
ճան անձերից մասնաժողովներ կան
կազմուած, որոնց նպատակն է
բնակութեան տեղ տալ, հազցնել,
կերակրել այս ձմեռը թշուառա-
ցած հայ գաղթականներին:

Այդ ամէնը գեղեցիկ գործ է և
արժանի խրախուսանքի և շնորհա-
կալութեան:

Բայց մինչև երբ:

Վերջին տարիների գէպերը ըո-
լորովին հակառակ հետեանք ունե-
ցան: Ինչ բան որ կարտաւեր է
ժողովրդի համար, ինչ բանին որ
չէին սպասում, այն կատարուեցաւ:
Մեր դրացի երկրի՝ Հայաստան աշ-
խարհի բնակիչներից շատերը, նրանք
որ սրից և կրակից աղատուեցան,
թողլին հայրենի երկիրը և գաղ-
թեցին օտար երկրներ, որոնցին
և մեզ մօտ ապաստարան:

Հայրենի երկիրը ամայացաւ. գաղ-
թականութիւնն առաջ կհաւ. Զատ
տարիներ առաջ ասել ենք, որ գաղ-
թականութիւնը—աղուլթեան գե-
րեղմանատունն է:

Բարձրագոյն հրամանով թողա-
տուած հանգանակութիւնը լի-
նում է յատուկ գաղթականների
իրենց երկիրը վերադարձնելու հա-
մար:

Գաղթականներին օգնելով, պա-
տուարելով, հազցնելով և կերակ-
րելով չի վերջանայ գործը, ուրեմն
և այդ բարի գործով գրաւուողների
պարտաւորութիւնը:

Պէտք է ուրեմն աշխատել, որ
յարմար առիթ կըլայ միջոցին վի-

րադարձնել գաղթականներին ի-
նչ հայրենի երկիրը:

Բայց մինչև որ հայրենիք վերա-
դառնալու գործը դիւրացրած կը-
լինի և հայրենի երկրի դռները
ապահովալէս բացած, գաղթա-
կաններին միմիայն կերակրելով
և պատուարելով չպէտք է բա-
ւականանան նրանք, որոնք կոչուած
են կամ միջոց ունին այդ բա-
րի գործով գրաւուելու:

Սուանց միասակար հետեանքի չի
մնալ ձրիակերութիւնը: Պէտք է
գաղթականներին, որոնք կոչը
չեն, անգամայն իմ օղար չեն,
գործ, զբաղմունք տալ:

«Գաղթական է ասելով» առողջ
մարդկանց նստեցնել լճէ կերէք և
ապրիցէք, նշանակում է միասն
այդ մարդկանց, ծուլութեան վար-
ժեցնել, նշանակում է խոչընդոտ
լինել երկրի տնտեսական և բա-
րոյական վարկացման:

ՆՍԱԿԱՅԻՆՈՒԹԻՒՆ ԿՈՂՄԻՑ

Վերո-Դար-ի համար ձուլել ենք
տալիս նոր տառեր բոլոր պարս-
գաներով:

Վերո-Դար-ին առաջիկայ 1898-ի
համար բաժանորդ գրողները կարող
է բաժանորդ գրողներ օրից ստա-
նալ համարները:

Վերո-Դար-ի տարեկան բաժա-
նորդալինը 10 րուրի է (արտա-
սահման 40 Ֆրանկ): Ծանապար-
հածալքը խմբագրութեան վրայէ:

Վերո-Դար-ին արտասահմանից

գարնել հանգամանքն այնպէս բերաւ,
որ նա մի անգամ այցելել էր իւր մի
ծանօթ կնոջ, որ կանացի հիւանդու-
թիւն ունենալով, դժուարանում էր
տղամարդ բժիշկների գիմիւ. Եթէ կին-
բժիշկ լինէր, ևս կիսով չափ նուազ կը
տանջուէին, ասում է ծանօթը և առա-
ջաբերում է ինչ. Բիկուէլին բժիշկ դառ-
նալ Սոյ միւսը երկու մասանշու-
թիւն է պատճառում ինչ. Բիկուէլին,
նա տատանում է— ձեռք գրենի գոր-
ծին թէ ոչ. Սոյ միջոցին նիւ-ծօրկում
յայտնի էր մի կին մանկաբարձ, որ իւր
անարժան գործունէութեան համար
քանիցս բան էր նստած, բայց յայտ-
նի էր «կին-բժիշկ» անունով. Միտ ինչ.
Բիկուէլը վրդովում է լսելով դրա ա-
րարքները և արդէն հաստատապէս վը-
ճում է դառնալ բժիշկ և ապացուցա-
նել, որ կին-բժիշկը արժանի է իւր
կոչման. նա այլ ևս զաղարուծ է տատա-
նուելուց, թէ իւր հակումները հակառակ
էին դրան. նա զգում էր բնական գիտու-
թիւններից. նա իւր դիտաւորութիւնը
յայտնում է «Թոմաս եղբոր տնակ»
գրքի հեղինակ հանրահայտ Բիչեր
Ստուիւն, բայց նա այդ բանը իրագոր-
ծելը անհնարին է համարում, որովհետեւ
հասարակական նախապաշարմունքը չա-
փազանց գործը էր. նա դիմում է իւր
և իւր հօր բարեկամներին, բայց ոչ որ
հաւանութիւն չէ տալիս. Բայց և այն-

բաժանորդ գրողները կարող է բա-
ժանորդալինը թղթագրամով ու-
ղարկել (Ֆրանկ կամ գուլդէն) ա-
պահովացրած ծրարով:

Վերո-Դար» ստացողները կթէ
կամենում են և առաջիկայ յու-
նուարից, առանց ընդհատման, ըս-
տանալ թերթը, թող չտալին բա-
ժանորդ գրողը, յայտնելով իրենց
հասցէն—քաղաք, անուն, աղգա-
նուն և, կթէ հարկաւոր է, փո-
ղոցը:

Արտասահմանից բաժանորդ
գրողը ցանկացողները պէտք է նոյն-
պէս շտապեն և պարզ գրեն իրենց
հասցէն այն երկրի լեզուով, ուր
բնակուում են իրենք, այլապէս 1898
թ. կըլայարկեցնեն թերթի առա-
քումը:

ԲՐՈՆԻԿՈՆ

Թիւրքիայում վնասուած հայերի և
յոյների օգտին պրոֆ. Սյուզուպիւն,
Եթով. Վր. Ի. Թղթակցի առիւթով, իւր
նկարների մի ցուցահանդէս է սարքել
Օգոստոսում. Ի ցոյց հանուած պատկեր-
ները նա նկարել է ամենալեզբէին ժա-
մանակներս, մասամբ յատկապէս Օդես-
այի համար. Դիւանը նկարը—«Պուշ-
կին ծովի ափին Օգոստոսում»—Այլա-
պովին նուիրել է Օդեսայի քաղաքին:
Մի շարք նկարներ վառ կերպով
պատկերացնում են միջազգային յոյն-
հայկական վերջին անցքերից. Այդ
նկարները հետեանքներ են. «Հայերի
կոտորածը Տրապիզոնում», «Եւրոպական
նաւախուժը Գրեւէ կղզու մօտ», «Թե-
սալիա» (փոքրիկ նկար): Բովանդակու-
թեան կողմից առանձնապէս մալլ է
Վնիզանի բալաստի Մարմարան ծովը

պէս որոշումն ամփոփում է մեծում և
վճռում է անցնել Գաբիւ և այդտեղ
ուսումնասիրել բժշկականութիւնը, եթէ
այդ Ամերիկայում չի աշխուրի. Բայց
նիւթական միջոց էր հարկաւոր. Յոյսը
գրել էր մի ակնիւնջ վրայ, որ խոս-
տացած էր նիւթապէս օգնել, բայց
փոխանակ ակնկալ 3000 դոլարի, ստա-
նում էր 100 դոլար և խորհուրդ մի
քանի տարի ևս ուսուցչութեամբ պարս.
պէ և փոքր դիպեց: Նա այդպէս էլ
անում է և հիւսիսային Գաբիւնայի
պանսիօններից մէկում երաժշտութեան
դասատու է դառնում: Գանսիօնի
տեսուչ գովորդ Դիկսոնը իմանալով
օրերովի դիտաւորութիւնը նրա տրա-
մագրութեան տակ է դնում իւր գրա-
դարանը. Երկու տարի ինչ. Բիկուէլն
այդտեղ մասնաւոր կերպով ուսումնա-
սիրում է բժշկականութիւնը և միեւնոյն
ժամանակ մտածում է սեւմորթների
համար դպրոց բանալ, բայց այդ չէ
աշխուրդ, որովհետեւ ստորակներին ար-
գելուած էր գիր կարգալ սովորել: Մի
փոքր գումար խնայելուց յետոյ նա
սկսում է բաղիւ միեւրկային համալ-
սարանների, բժշկական ուսումնարան-
ների դռները, բայց նրանք պինդ պինդ
փակուած էին: Փիլագէլիայում չորս
բժշկական բարձր ուսումնարան կար.
1847 թուին գնում է այդտեղ համարեա
բոլոր պրոֆեսորներին այցելում, բայց

Թափուիլը, «Լուսնեակ գիշեր», «Մէկնա-
ւոր շաղկապ», «Եփրատի թափումը» և
այլն: Լուսնեակ գիշերը շրջանակա-
րէն ծանր տպաւորութիւն է թողնում:
Նոր նկարներն ինչ ընդամենը 12 է-
աչքի են ընկնում: «Մաթթի» ժայռը և
«Սիրիւն» գետը Բիւրսէի մօտ մեծ
նկարներն են: Զիշ չեն և փոքրիկ շքեղ
ծովանկարներ:

Գեղեցիկներն 1-ին Թիֆլիսի քաղաքը,
գլխի պաշտօնական տարածքը նահանգապետ-
ի տնակը և ներկայացրեց Թիֆլիսում պոլի-
տիկական բանալու խնդիրը:

Նոյեմբերի 25-ին Եկատերինապոլսում
հայ գաղթականների օգտին մի պա-
րահանգէս է տեղի ունեցել: Երեսը
պարսկական, զուտ եկամուտ մնացել է
1,200 ռ.: Այդ գումարը, շրջանի կա-
ռավարի թոյլտուութեամբ, նշանակուած
է Նախապետ Քաճառեանի համար Եկա-
տերինապոլսում ապրող հայ գաղթական
ընտանեքներին, որոնց թիւն այդ քա-
ղաքում հասնում է 50-ի:

Թիֆլիսում հիմնուելը գրազէտների
փոխադարձ օգնութեան ընկերութեան
կանոնադրութեան ծրագիրը ներկայումս
գտնուած է Կովկասի կառավարչապետի
գրասենյակում:

Վճռուած է Գարսի շրջանում և Քու-
թայիսի նահանգի մի քանի տեղերում
գտնուած արքունական ազատ հողերը
տալ ներքին նահանգներին այդ կողմի-
քը դիմող առաջագիտականներին:

Գիւրախի, Նոյեմբերի 30-ին, փակուեց
Թիֆլիսի նկարչական ցուցահանդէսը:
Այցելողներն ինչ են եղել է ընդամենը
5,186 հոգի: Տոմարներին մատուցել է
1,411 ռ.: Երեսուցի է 45 նկար, մօտ
6000 ռ. արժողութեամբ: Տոցահան-
դէսին մասնակցել են 13 տեղական
նկարիչ, 3 սկոպլապոս և մօտ 15 նկար-
չութիւն սիրողներ:

Այն լուրերը, թէ Կովկասի լեռնաշղթ-
այի վրայով երկաթուղի անցկացնելու
գործը կը յաճախուի ակցիոնների կա-
մանաւոր ընկերութեան, մայրաքաղաքի
Թիֆլիսի աստիճան, չեն հաստատուում:
Երկուսն երկաթուղին մտադրութիւն կայ
չինքնուր: Վրացիկաւորի երկաթուղու
միջոցներով, և այդ մտքով մշակուած

ամեն տեղ էլ մերժուած են. ամեն կար-
ծելով թէ բժշկականութիւնը կանանց
ոյժի և ընդունակութեան բանը չէ,
ամենը չեն ցանկանում իրենց համա-
մրցակիցներ ունենալ... Բայց գտնուե-
ցան նաև համակրողներ, սակայն պարս-
քի կաթիլ էին ծովի մէջ: Գարսի գնա-
լու միտքը նորից ծնուեց. բայց ո՞վ որ
Գարսիի անունը լսում էր սարսափում
էր այդ Բաքուից...

Աման անցնում էր: Փիլադէլֆիայում
և Նիւ-Եթովում բացասական պատասխան
ստացաւ: Որոշեց մի վերջին փորձ էլ
անել—հաւաքեց Ամերիկայում եղած
բոլոր բժշկական ուսումնարանների ցու-
ցակը և բոլորին էլ խնդիր դրեց ուղար-
կել: Օրերն անցնում էին. պատասխան
չկար: Վերջապէս մի օր, հոկտեմբերի
վերջերքին, Նիւ-Եթովի նահանգի արեւ-
մրտեան կողմը գտնուած Ժընս փողոցի
քաղաքի բժշկական ուսումնարանի դե-
կանից տեղեկութիւն է ստանում, թէ
ուսումնարանի վարչութիւնն օրինակ
խնդիր յանձնել է ուսանողների ժողովի
ընտնութեան և ուսանողները հիւս-
քով են թոյլ տալ իրենց ընկերակ-
ցելու նրան: Պէտք է ասել, որ ուսում-
նարանի վարչութիւնը հակառակ լինե-
լով հանդերձ կին ուսանող ունենալու
գաղափարին, մտադիր է եղել նրա
խնդիրը մերժել ուսանողների միջոցով,
որովհետև նրանց ընտնութեան առաջար-

ծրագիրը ճանապարհների հաղորդակ
ցութեան միջոցաւորութեան մէջ կը ըն-
կուի գեղեցիկների սկզբներին:

Այսօր Նոյեմբերի 3-ին, Թիֆլիսի նա-
հանգական գաղտնարանում նշանակուած
է յայտնի աւագակ հայալ բէկի եղբայր
Ուղուրու-բէկի պահապանների ձեռքից
փախչելու գործի ընտնութիւնը:

Ոմն պ. Սալեքի, «Կապուած ի տակով»,
դիմել է Քութայիսի նահանգապետին
թոյլտուութիւն խնդրելով Բաթումից
մինչև Արդուին երկաթուղու օժանդակիչ
գիծ անցկացնելու:

Անդրկովկասի երկաթուղին կարգի
բերելու համար 1898 թ. նախահաշուի
մէջ մուծուած է 5,700,000 ռ.:

ՀՈՒՋՈՒ ՔԱՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՓՈԽՈՒՄՈՒՄ
ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԽՆՏՈՂՎԱԾՆ ԳՐԱՆ-
ՉԱՐԱՆ

«Նոր-Դար»-ի 176 համարում Չուշուց
հաղորդուած մի լուր կարդացինք, որով
յայտնուած են թէ Չուշուց քաղաքների
մի մասի մէջ միտք է յղացել քահ. փոխ-
օգ. խնայողական գանձարան հիմնելու:
Այդ լուրն առիթ է տալիս ինձ երկու
խօսք ասելու:

Խնայողական գանձարանի նման մի
հաստատութեան գոյութիւնն ամեն մի
արհեստաւոր գաղտնարանի համար թէ-
որքան օգտակար է, այդ մասին ասե-
լով էլ անգամ խօսելով. բայց որ այդ
տեսակ կարի օգտակար հաստատու-
թիւնները մեր մօտ հոգեգրելի վրայ
գիտաւոր աստղերի պէս են հանդէս գա-
լիս, այս էլ մի դառն իրողութիւն է:
Մենք, հայերս, կարծէք, միշտ սովոր
ենք մեր ամեն մի քայլափոխում յա-
նուն եւրոպական լուսաւորութեան ճա-
ռել և ցոյց տալ թէ հետեւում ենք Եւ-
րոպայի լուսաւոր ազգերի օրինակին:
Սակայն ցաւ ի սիրտ պիտի ասենք, որ
այդ լուր արտաքին մի անգէտ ձեռակա-
նութիւն է, որն առիթի կապիկներն ըը-
նածին յատկութիւնն է: Այսօր մեր մէջ
բացառութիւններ են կազմում հայ ժո-
ղովորդի համար դանդաղ օգտակար
հաստատութիւնները. Եւ ինչն է դա-
սալագետը: Թող ներքին միջ առնելու,
որ նախ, տգիտութիւնը, ապա չկամու-
թիւնը, սիրով, համբարաշխութեամբ գոր-

կելով օրինորդի խնդիրը միևնոյն ժա-
մանակ պայման է դրել, որ եթէ նայն
սկ հիւսիս հակառակ լինի խնդրը.
պէտք է մերժուած համարել:

Այսպիսով ուրեմն Եւ. Բիւկուէլը արա-
նից ուղիք 50 տարի առաջ վերջապէս
խորտակում է նախապաշարունակ շղթան
և ներս մտնում բժշկական գիտութեան
տաճարը: Բայց դեռ ինչքան հոգեկան
վիշտ ու տանջանք պիտի կրէր: Գրո-
ֆիտները կասկածաշուքով էին վերա-
բերում դէպի նա, ուսանողների մէջ
կարծիքներ էին տարածուած, թէ նա
յետին մտքեր ունի, ժողովուրդը խե-
լազարի տեղ էր դրել նրան և ոչ մի
ծանօթ չկար. փողոցում ծաղրում, վի-
բաւորում էին, երեխաները խնդրէին.
տեղի վաղու մի փակուել էր իւր
սենեակում և դուրս էր գալիս միայն
ուսումնարան գնալու համար: Բայց այն
տեղ էլ շատ անգամ անգամահատու-
թեան պրոֆեսորներ չէր թոյլ տալիս
նրան ներկայ լինելու իւր դասերին,
պատճառաւորակով, թէ կնոջ ներկա
յութիւնը նեղ գրութեան մէջ կը լընէ
թէ իրեն և թէ ուսանողներին, իսկ
դասախօսութիւնը զուրկ կը լինի ամ-
բողջականութիւնից ու գիտական ազա-
տութիւնից: Եւ. Բիւկուէլը մի նամակ
է գրում պրոֆեսորներին և համաձայնելով
հպատակել նրա որոշման, քանի որ
այդպէս է նրա և ուսանողների ցան-

ծելու եռանդի պակասութիւնը, հաւա-
քական ուժերի բացակայութիւնը: Մի
կողմից հային յատուկ մօլի ետականու-
թիւնը, միւս կողմից կոյր կուսակցու-
թիւնն ամեն մի օգտակար խնդրի մէջ
երեսն գալով և իւր ջիւղը ներս խրե-
լով, ուսի տակ են տալիս ամեն ինչ... Ա-
մենից ցաւալին այն է, որ այդպէս վա-
րուողներն այն մարդակերպ արարած-
ներն են, որոնք սովոր են անընդհատ
ճգնաճիւղներով շարժուելու: «Եւրոպայի»,
«Եւրոպայի», «Եւրոպայի» ճառքի և կամ «Եւ-
րոպայի», «Եւրոպայի» գործի (ի հարկէ
առանց ժողովուրդի և ժողովուրդեան ի-
րաւունքներ ճանաչելու): Բայց թողնենք
այդ և անցնենք մեր ասելիքին:

Մօտ տարը տարի առաջ Չուշուց ե-
րիտասարդ քահանաներից մինը մի
ծրագիր է կազմում քահանաների փո-
խադարձ օգնութեան խնայողական
գանձարանի առթիւ և ներկայացնում
է այն ժամանակուայ թեմական առաջ-
նորդ արք. Սաղիսեանին: Այդ ծրագիրն,
որ ամփոփում է իւր մէջ բաւական գե-
ղեցիկ կանոններ և յօդուածներ, մենք
առիթ ենք ունեցել կարդալու և գտել
ենք, որ թէ ձեռնարկ է մեր բոլոր
քահանաներին և թէ օրինակելի Ս.
Սաղիսեանի կարգալուծ ամբողջ ծրա-
գիրը և հաւանելի գտնելով, առաջադ-
րում է Չուշուց այն ժամանակուայ քա-
հանաներին, ժամանակամիջոց տալով
նրանց, որ կարգալուծ յետոյ ամեն
մէկը իւր կարծիքը յայտնի Չուշուց քա-
հանաները վերը յիշած տեսակետից
նայեցին գործին, այսինքն մասամբ
տգիտութիւնից, մասամբ մօլի ետակա-
նութիւնից և կոյր կուսակցութիւնից
զերուած, մասամբ էլ չկամութիւնից և
և չար նախանշից կարգալուծ, ամեն
մէկն այդ քահանաներից ծրագիրն իւր
մօտ 10—15 օր պահելուց յետոյ վե-
րադարձում էր որոշական հօրը առանց
որչէ պատասխան տալու: Այսպիսով այդ
ծրագիրը մնում է անիրագործելի: Ցա-
րիւնքն անցնելուց յետոյ ծրագիր կազ-
մող քահանան յայտնաբերուելով իւր
պաշտօնակիցների վարմունքից երկբորդ
անգամ առաջադրում է թեմի կառա-
վարին Գ. Գ. եպ. Սյակաբեանին: Բայց
ցաւ ի սիրտ պէտք է ասել, որ Գ. Սյ-
ակաբեան էլ չի կարողանում մեր քա-
հանաներին խնդիր բերել և հակադիմել
նրանց այդ ծրագրի օգտակարութիւնը:
Եւ ահա տարիներից յետոյ ունեւ է նո-
րից արծաթունել քահանաների փոխ-
ընկ. օգն. խն. գանձարանի խնդիրը:

Փետր Քէհրուդ:

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՔՈՒՍՈՒՄԵՐ, 28 Նոյեմբերի. — Բազում
իւր ասիո հանքերով զբաւեւում ուրիշ
երկրների մարդկանց, հետզհետեւ գա-
լի է տալիս նրանց իրենց հայրենի
երկրից և ինքն ընդունում իւր մէջ: Դա-
լիս են մարդիկ, հետզհետեւ լցում է
քաղաքը և նրա շրջակայքը մինչ այն
առանձան, որ այսօր բնակարաններն
անգամ չեն բանում նրանց համար:

Բայց երեւում է, որ այս անգամ էլ
ծրագիրը մնալու է անհետանալ: Գաղ-
տաւոր պարզ է. նախ որ լուրի մէջ յի-
շուած է թէ քահանաների մի մասին
մէջ է միտք յղացել և երկբորդ,
որքան մենք ճանաչում ենք Չուշուց
քահանաներին, նրանց պատուաբեան-
ներն մէջ տիրում են այնպիսի անձնա-
կան հաշիւներ, այնպիսի ետաժողութիւն,
չկամութիւն, կուսակցական կրքեր, ո-
րոնց դէմ մարտնչելու նոյն իսկ անգոր-
ծ եղել հոգեւոր բարձր իշխանութիւնը:
Սակայն ով ուզում է թող կուսակցու-
թեան հետեւի, որոշ պարագաներում ու
խնդիրներում մենք ամենին դառնում
չենք, միայն թէ մեր հոգեւորականներն
ընդհանրապէս և Չուշուց քահանաները
մասնաւորապէս շատ խելօք կը լինեն
վարուած, ինչ է հետո միայն կուսակ-
ցութիւնից, այդ առաւել ևս խնայողա-
կան գանձարանի նման մի օգտակար
հիմնարկութեան գործում, քանի որ
խնայողական գանձարանից բոլորն էլ
հաւատարմապէս պիտի օգտուեն:

Ի վերջոյ ասենք երկու խօսք: Ան-
ցաւնեւում, երբ «Նոր-Դար»-ի համա-
րանքը միտք գրել էր Չուշուց քահանա-
ների մասին, նրանք վրդովուել և զայ-
րացել էին իմ դէմ, թէ ինչու իրենց
արարքները հրապարակ եմ հանել: Գար-
ծում ենք զուր է վրդովուելը. զուր չէ
ստուած թէ ապագան կարող է ամեն ինչ
պարզ յայտնի կացուցանել: Արժանա-
պատիւ հայրեր, ձեռն առաւել է դրուած
քահանաների փոխադարձ օգնութեան
խնայողական գանձարանի խնդիրը, յու-
սով եմ, որ շուտով այդ խնդիրը վերջ-
նականապէս կը պարզէ թէ ինչ ընդու-
նակութեան տեղ էր դուր, կամ թէ նոյն
յօդուածի մէջ ձեռն հասցէին վերադ-
րածներս որքան արդարացի կամ անար-
դարացի էին: Սպասենք և տեսնենք:

Փետր Քէհրուդ:

Թիֆլիս:

Բայց չնայելով դրան, նրանք դեռ չեն
դադարում Բազում թափուելուց. փոյթ
չէ, որ քնելու տեղ չունին, կամ քաղ-
ցած, կեղտոտ կապրեն, գոյութեան
կուր մղում է նրանց այստեղ, և այդ
կուր այն տեղն է հասել, որ նրա ցա-
ւալի հետեւները միմիայն ար-
տասուք են բաժնու բարեմիտ նայողի
աչքերից:

Մի կտոր հաց - ահա Բազում վաղող-
ների գեղը, և այդ մի կտոր հացի հա-
մար ինչ անասելի չարաբանքներ, ինչ
աննկարագրելի դարձութիւններ են
կրում այն մարդիկ, որոնք սովոր չեն
զրանց, բայց սովորում են, որովհետեւ
ուրիշ ճաշ չկայ...

Բայց միայն չափահասները չեն, որ
մի կտոր հացի համար տանջուած մաշ-
ուած են, միայն Դարբարդի Իրանի, Չա-
մախի գաւառի առողջ և ուժեղ երի-
տասարդները չեն, որ այդ մի կտոր
հացի համար զոհուած են իրենց առող-
ջութիւնն էլ, ուժեղութիւնն էլ, երի-
տասարդութիւնն էլ, էլ չեն յիշում այն
բարոյական ապակետութիւնը, որի մէջ
մինչև կողորդ նրանք խրում են, այն,
միայն զրանք չեն, նայեցէք ձեռն չուրջ
և տեսէք, թէ սրբաբնի ողբալի ճիւղ է
աւելանում այդ ցաւալի իրականու-
թեանը:

Այժմ սկսել են գալթիւ և երեխա-
ները, որոնց տարիքը չի կարող անց-
նել տասն և չորսից... Անցէք ամբողջ
Բալխանին ծայրէ յի ծայր և տեսէք,
քանի քանի փղաքահանայ երեխաներ
կան այստեղ, որոնց նմանապէս հացի
խնդիրն է այստեղ ջրիցը. Իրանը չի ու-
նի էլ զանգեղություններ և և այստեղ
շատ չնչին բռնկում (ամսական 10—13
բուրի) «Վեդերաւա» (ведерная) պաշ-
տօն են կատարում: Աւելորդ է այստեղ
մի առ մի յիշել այն նեղութիւնները,
որ նրանք կրում են, կամ այն անտա-
նելի հանգամանքները, որոնցով նրանք
չը զրկուած են. բարի մարդիկ դառն
առում են «Երեսի» քրտնիքով հաց ու-
տել և երանի թէ նրանց բաժինը մի-
այն այդ լինէր...

Այստեղ նրանք ընտելանում են ա-
մենատեսակ անբարոյականութիւններով:
Չանգեղուրի գիւղական պարզ, անա-
բառ երեխան այստեղ դառնում է փո-
ղոցի սրիկայ և այդ նոյն յատկու-
թիւնները իւր հետ մի ժամանակ տա-
նում է և իւր հայրենիքը... Այստեղ
պարսկաստանցի «համահարա»-ները
(պարսկաստանցի բանաւորները այստեղ

էր թէ նիւթապէս և թէ բարոյապէս:
Նրան հակառակ էին տակի կոնաքը,
որոնց մէջ նախապաշարունակ աւելի գո-
րծել էր: Սակայն նա չէր յուսահատուում,
զիպանալով, որ ամեն մի նոր գործի
սկզբին դժուարութիւններ կը լինեն, ո-
րոնց կարելի էր տուրուութեամբ յաղ-
թել: Եւ նա ձեռները ծալած անգործ
նստած չէր,—լրագրներում յօդուած-
ներ էր տպում, դասախօսութիւններ
անում բժշկութեան մասին, առաւելա-
պէս ուղադրութիւն դարձնելով աղջկանց
ֆիզիքական կըրթութեան խնդրի վրայ:
Կամայ կամայ հասարակութեան ու-
ղադրութիւնը դարձնեց և նրան հա-
մակրողների թիւը աւելացաւ: Վերջա-
պէս որոշեց նաև առանձին հիւանդա-
նոց հիմնել կանանց համար, բայց դա
համար հարկաւոր էին օգնականներ. և
ահա նրա ջոյրը եմ ինչպէս 1856 թուին
աւարտելով բժշկութիւնը Գիւլանդում,
եկաւ և միացաւ իւր քրոջ հետ: Նոյն
միջոցին նրանց ընկերացաւ նաև եր-
բորդ կին-բժիշկ Մարիա Զակարի-
սկայան, որ նոյնպէս Գիւլանդում էր
բժշկութիւն ուսել: 1857 թուի սկզբին
նրանք հիմնեցին հիւանդանոցը: Ի հար-
կէ, սկզբում ամեն կողմից անաղաղ.
թիւն էին գուշակում նոր գործին, բայց
հիմնողների եռանդն ու գործին հիմ-
նութիւնը, միջանի բժշկութեան աջող
դէպքեր ճանապարհ բացին նոր գործի

այդ անուամբ (կրում) նրա «աշխատանք» են տեսնել նրան ընտելացնում են մարդկային զարգացմանը հարմար լինող բնական մեղմությունը... Եւ այդ երեքը միասին թույլ տալով ինչպե՛ս ասեմ, թույլ տալով կամ քիչ չէ լինել, բայց այդպէս թույլ տալով կարելի է տեսնել նրա շատ են, ամեն մի քայլափոխում կարելի է տեսնել, պատահել նրանց...

Այստեղից պարզ հասկանալի է, թէ ինչ է լինում յետոյ նրանց ապագան, ինչ է սպասում նրանց, և կամ ինչ մարդկանման հրէշներ են դառնում նրանք մեծանալուց յետոյ... Եւ ուրիշ ինչ պէտք էր սպասել. անբարոյականութիւնը, կեղտը, չարքը մի շատ հաստ շերտով վաղուց են հիմք դրել այստեղ և ուրեմն շատ ընտանի է, որ 11—14 տարեկան անվարձ երեխան անպատճառ կըլիւրուի այդ տղի մէջ, անպատճառ կըկոտորուի... Բայց ուր է տանում այդ արտասովոր ճանապարհը, ո՞վ պէտք է հոգայ դրա մասին և առաջն առնի, և կամ գուցէ դեռ երկար պիտի ողբան...

Օճ, հացի խնդիր, ինչն էր ընդունակ չիտ անել տալու մարդու, ինչ տեսակ անդունդի մէջ չես պորթ դու նրան։

Parbleu

ԴԱՏԱԿԱՆ

Ինչպէս ՄԱՐԴԱՆԻ ՄԵԼՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ *

Ինչ կապի, բնաւորութեան, սրտի տէր մարդ էին Արզաթ օլլի Մամադը ու նրա մտերիմ ընկեր Ասադը, որ մարդիկ չէին թողնում ու հայի խոսակցութեան առարկայ էին դարձել, որոնք մոռանալ տուին հետամնի ու հայրենակնից հին առարկայներին։

Թոյլ ենք տալ մեզ, պաշտօնական արձանագրութիւններից խտրութեամբ, միջանկիւր ձևաբանութիւններին։ Արզաթ-օլլու և Ասադի օրինակի, ականաւոր, միտ է ընթանում Մեծի Նապօլէօնի խոսքերը թէ. «աշխարհի վրայ ինչից կարող է վախենալ մարդ, եթէ մի անգամ կեանքից ձեռք է վերցրել»։ Եւ, ճշմարիտ, իբրեւ ամառանկարի աշխատանքից փախած մարդիկ, Մամադը ու Ասադը այդ անտանգից են ինչ։

Տես «Ներ-Գրք» № 206.

Համար։ Եղ. Բելկուէլը իւր սկսած նոր գործը Ամերիկայում բնակւոյն ամուր հիմքերի վրայ դնելուց յետոյ ուղևորուեցաւ Եւրոպա, նոյն գործը շարունակելու համար։ Ամեն տեղ նրան յարգանքով էին ընդունում, զանազան քաղաքներից հրաւերներ էր ստանում դասախօսուի թիւներ կարգադրու, միտինգներ օրգըլու, այնպէս որ նա կարճ միջոցում այցելեց Լոնդոն, Լիւսեմպուր, Բրիսել, Գամ, Լիզո, Նոտտինգհամ, Գեմբրիջ և ուրիշ քաղաքներ։ Լոնդոնում նա հիմնեց առանձին հիւանդանոց, որ պէտք է միմիայն կին բժշկիկների միջոցով կառավարուէր, բայց Ամերիկայում դեռ փորձուած կին-բժիշկներ չկային, որովհետեւ կանանց դեռ իրաւունք չէին տալիս բժշկականութիւն սովորելու, ուստի կանայք պնտում էին Ամերիկա և Ջուիզիերի իրենց նպատակին հասնելու համար։ Ամերիկայում արդէն այդ միջոցներն (60 ական թուականների առաջին կեսում) ոչ միայն շատ բժշկական ուսումնարաններ բացվել էին իրենց զուտ բաց էին արել, այլ և յատուկ կանանց համար բժշկական բարձր դպրոցներ կային հաստատուած, որոնցից մէկում, Նիւ-Եօրկում, Եղ. Բելկուէլը առաջնապահութեան ամբիոն ստացաւ։

Նրանք փախել էին Մախալինից և ամբողջ աշխարհում հազար ու մի սոսկ կալի տանջանքներ միջոց ճանապարհին կեն կտրել։ Զարգիցն ճանապարհին կեն էին իրենց երբորդ ընկերը, միայն թէ ցանկալի հայրենիքը հասնեն։ Արդ թոյլ կտային, որ կենդանի բանեն իրենց։

Բացի այդ, Մամադը ու Ասադը այն հուշում էին, երբ արեւը ետումէ մարդը, երբ արեւը, երբ կենալը հրաքիչ չենան։

37 տարեկան հագի կլինէր Մամադը, իսկ Ասադի 30 տարին նոր էր բոլորել։

Երկուսն էլ վախճաւորակ, երկուսն էլ պիղծաւ կազմուածքով էին, երկուսն էլ վաղաբարձ, երկուսն էլ իրարից արեւմտեան...

Մամադը թուրք էր, երբ երկուսն արեւմտեան էին, որ Մամադն անկիւղջու, անկիւղ արեւուն էր քան թէ իւր մեծ ընկերը, որը, իւր մօր անկիւղ, Եւրոպայի էր։

Ասադը ու Մամադը, իբրեւ հարազատ մօրից ծնուած երկուստեան, իրարից անբաժան, գիշեր-ցերեկ իրար հետ էին լինում։ Նրանց որը Հայաստան էր, որ դիւայրի ազգացիներն էր անում նրա անունը լսողի վրայ...

Մամադը այնքան վստահ էր իւր անձնական քաջութեան վրայ, որ միշտ էլ, հրաշան ու պատրաստակցի մի կողմ դրած, հանգիստ փափուկ անկողինն էր մտնում, այն ինչ Ասադը միշտ պատկուտ էր չոր գետնի վրայ, գլխի տակը մի բար։

—Անազապի աշի մինը բաց պիտի լինի, ակնաշի մինը ձիւնու—ասում էր Ասադը։

Ասադը Մամադի պահապան հրեշտակն էր, և արդ «պահապան» զգոյշ արեւմտեան համար Մամադը նրան սիրում էր անասանման, անհաշի սիրով։ Մամադը մայր Հէլլադ-Անամի վկայութեամբ որդին յաճախ ասում էր Ասադին։

—Ասադ, ան իմ գերեզմանը կըրէի սպանողի արեւը եթէ այնպէս լսեմ, որ մի կտիւլ էլ չմայ, էլի սիրտս չի հոգնաւ...

Չտեսնուած, անմահ գնդակ անող էր Մամադը։ Զատ անգամ, թուրք ու հայ ամբոխի առաջ Ասադը մատները արանքում բարձր բռնում էր լուցկին և Մամադը հեռուից բերանի գնդակով թռցնում էր լուցկու գլուխը...

Այսպիսով ուրեմն միտս եղիտաւթ Բելկուէլի անհատական շտեղծելով հիմք դրուեց կանանց բժշկական գիտութեան, որը թէև հասած խնդիր էր արդէն, բայց դեռ նախապայտուածներով կաշկանդուած էր չէր ստացել։ Մի անգամ որ այդ նախապայտուած բնութիւնը խորտակուեց, այնուհետեւ գործը սկսեաւ զարմանալի արագութեամբ աճել և հաստատուն հիմքեր ձգել։ Գին-բժշկիկների կարեւորութիւնը յանկարծ զգալի եղաւ ոչ միայն կիսակիրթ, այլ և քաղաքակրթուած երկրներում։ Ամեն տեղ հաստատուեցան կանանց համար բժշկական կուրսեր, նրանց առաջնացուեցան բազմաթիւ համալսարաններ, հիւանդանոցներ, մուղէնիք, անդամահատական սենեակ, ներքի գանձեր։ Անգլիայում մինչև այժմ կան հաստատուած յատուկ կանանց համար բժշկական ութը բարձրագոյն դպրոցներ։ Իսկ ինչ համալսարանների բժշկական բաժիններում ադամադկանց համահասարակ ընդունում են նաև կանայք։ Եստեւ և ինչ հիւանդանոցներ յատկապէս կանանց ձեռքով են կառավարուում։ Իսկ Հնդկաստանում, այդ կիսավայրենի աշխարհում, արդէն քան երկու հետ կանանց բարձրագոյն բժշկական ուսումնարան կայ, որ կըրթոււն են հնդկ կանայք, և տասներկու կանանց հիւանդանոց, որ բացա-

—Միթէ կարելի է արան բռնել, միթէ կարելի է արան սպանել, —չէն։ Չու՞մ էր անհեղինակ ամբոխը։

Թուրքերի պաշտելի իզիթն էր Մամադը, Իրար հետ խօսելիս առանձին հաճութեամբ էին շեշտում, որ թուրքից այս տեսակ անմահ իզիթ է դուրս եկել։

Հայաստանի մերձակա գիւղերում, որոնք մօտ էին Մամադի գիւղին, պետական օրէնքը դադարել էր, որովհետեւ Մամադը կար, որովհետեւ Մամադը խան էր նրանց տէրը։

Այդ մասի պրիտուր, ստորինէն Մամադի կամքի հակառակ ոչինչ չէին անում, — նրանք Մամադի առաջ փնտրւում...

Մամադը հարկ էլ էր հաւաքում բաւական էր, որ նրա ապագայը մի հարուստ հասնի, թէ այդքան փող է հարկաւոր, այդ հրամանն անմիջապէս կատարուում էր։

Այդ էին կարելի հայ գիւղացիք, չէին իմանում ինչ անեն. զանգաւում են, դարձան չի լինում, չեն դանգաւում ընտելում են,—մի տեսակ պատիժ էր դրանց համար Մամադը, որի ձեռք էին իմանում ուր կորչեն։

Մամադը միշտ հառակց բարձր, մէջը բարակ, թիկունքը լայն, յօնքերը խիտ, գէմը վճական, բիւրը խիտ ու սրածայր մի աւաղակ էր։ Նա նրան տեսայ սպանած ժամանակ, իբր ասլի մէջ ձգուած էր նա։ Գնդակը դիպել էր ձախ կոնստանկին և դուրս եկել ալ ուսի ծայրով։

Ասադի դէմքին նայողներից շատերը չուտով երեսները դարձնում էին երկրից։ Դրան էլ սպանած ժամանակը տեսայ։ Երբ գնդակով էր սպանուել Ասադը։

Գնդակներից մինը շարքել էր ձախ սրունքով, մինը դիպել էր ձախ արունքին ու, կոտու սպորը փրկելով, մի կողմից տուել միւսով դուրս եկել, և երբորդ մտել էր ալ ակնաշի խոռոչն ու այնտեղ մնացել։

Նրա գէմը երեք օրից յետոյ էլ պահել էր իւր վրայ այն արհուրեքը, որ պատած է եղել նրան սպանութեան միջոցին։

Միշտ և բարեհա հասակի, թուրս մարտով երեսասարդ էր Ասադը։

Ոչ մի պրիտուր ուրիշ չէր անում ամաշկարտ հետամուտ լինի այդ երկու աւաղակին, և միայն իշ. Արաշիձէն

ապէս կին-բժիշկներ են կառավարում, Միգուրի հիւանդանոցի տեսուչ, օրինակ, օրիորդ Բադինդուրաիւ անունով մէկի վարչութեան տակ է։

Անկողն է կրկնել, թէ արպիտի բարեբար հեռանկներն ունի կին-բժիշկների գոյութիւնը, որին համակիր են բոլոր քաղաքակիրթ ազգերը։ Հազիւ կէս դար անցաւ այն օրից, որ առաջին անգամ մի կին ընդունուեցաւ բժշկական ուսումնարանի ուսանողների կարգը, և այժմ արդէն, 40—50 տարեկան ընդունուած, դրանք թիւը ոչ թէ հարկւրներին, հապա հազարներին է հասնում։ Գանանց էմանսիպացիան ինքն իրեն է ճանապարհ հարթում։

Ինչպէս յայտնի է, անցեալ տարի Պետերբուրգում ևս բժշկական ինստիտուտ բացուեց։ Զատ վաղուց աշխատում էին այդ մասին, բայց միշտ գործը արգելադրել էր հանդիպում։ Այդ առթիւ «Врач» թերթը ասում է. «վերջապէս ուղղուեցաւ այն մարդկանց գործած ցաւալի սխալը, որ չափազանց թեթեւութեամբ և ուսու հասարակութեան զգացած կարիքները հասկանալուց 15 տարի առաջ սպանել էին կին»։

Սոյն յօդուածը կազմելիս օգտուել ենք Մ. Ե. ի մէջ 8. Գրիլի յօդուածից։

էր, որ ներկայ թուիս սկզբներից, պրիտուր նշանակուելով Ղազարի I մասում, վճռեց անհրկիւղ հալածել այդ աւաղակին—կամ բռնել նրան և կամ սպանել։ Իշխան Արաշիձէն մօտ երեսուն տարեկան, ուղղամիտ, կրակոտ, սրտոտ մի երկպասարդ էր, որ կարճ ժամանակում գրաւել էր դադախներին համակրութիւնը։ Հանգուցեալի հետ ծանօթացաւ մահուանից 10 օր առաջ, և շատ սիրեցի նրան։ Այդ տեսակ լաւ մարդ, լաւ պրիտուր երկար ժամանակ էր, որ մեր գաւառը չէր տեսել։ Բոլոր վատ մարդիկ երկիւղ էին կրում նրանից։ Նա բացարձակ ասում էր, որ ես միայն նրանց կըսիրեմ, որոնք օրինաւոր մարդիկ են։

Իշխանն անկեղծ սիրով սիրում էր իւր գրագիր Ասատուր Բաղինովին, որ 26 տարեկան երիտասարդ էր. այն երիտասարդներից, որոնցով կարող էր պարծենալ նրա հայրենակիցը։

Այդ երիտասարդի մէջ ետում էր կեանք և հանգստութիւն չէր տալի նրան։ Նա հետաքրքրուում էր գրական կեանքով և աշխատում էր կեանքի մէջ իրականացնել այն գեղեցիկ մտքերն ու իդէալները, որ տեղական մամուլն արծարծում էր։

Գրական Ասատուրի հենց այդ բնաւորութիւնն էլ հրապուրել էր անմահանալի Իշխանին։

Իշխան Արաշիձէն Ասատուրի հետ միշտ զբաղուել էր խօսում։ Նա Ասատուրից ոչինչ չէր թողնում և Ասատուրն, իսկապէս, ոչ թէ նրա գրագիրն էր, այլ մտերի-ամենասիրելի ընկերը։

Բայց Մամադի խանանց Մաքին ու Խառանց Մուսին ինչ մարդիկ են,—այս էլ պիտի իմանայ ընթերցողը։

Մաքին յիսուն տարեկանի մօտ, ոսկրայի, խիւր հայացքով մի խաղաղ երկրագործ որսորդ է, որի փառաւոր անունը մինչև այժմ իւր համագիւղացիներին էր յայտնի միայն։

Ղազարին յայտնի չէր մինչև այդ ճակատագրական դէպքը թէ Մամադի դէմ Մաքի էլ է եղել...

Մուսին վայելահասակ 27 տարեկան համեստ ու զբաղի դէմքով երիտասարդ է, որ, Մաքինի հրեանք լինելով, նրա հետ է անցկացրել իւր կեանքը։

Երկուսն էլ սովակախօս, երկուսն էլ արաքաւուտ ոչինչ նշան չեն տալի, որ իմանաւ, թէ ինչ սիրտ է բարախում

բժիշկներ պատրաստելու փառաւոր, նորաթիւթ, կեանքով ու ոյժով լի գործը։

Բժշկական կուրսերը զեանգուած են յատուկ շինութեան մէջ, որ չորս յարկանի գեղեցիկ շինութիւն է. թէ արաքաւուտ և թէ ներքուտ ունի ամեւ։ Նայն յարմարութիւն. ինստիտուտը ի նկատի ունի միայն 125 հոգի ընդունելու, ձինում է նաև ընդհանուր բնակարան, ուսանող կանանց համար։

Բժշկական ինստիտուտում պարագայ մուշները սկսուել են սեպտեմբերի 15-ին, իսկ 14-ին եղել է բացումը, որի միջոցին ինստիտուտի տեսուչ պր. Անբալ ճառ է խօսել, որից առաջ ենք բերում մի քանի կտոր. նախ շնորհակալութիւն կին-ուսանողներին ինստիտուտ մտնելը, բարեմաղթում է աշողութեամբ յաղթելի դժուարութիւններին. «Արդէն ձեռքնից շատերն անպացուցին, որ աշխատութիւնը ձեռք չէ վաղեցնում, նրանք ընտելացել են գիտական աշխատութիւններին, ուստի վստահ կարելի է լինել, որ ձեռքնից թոյլ ու յիտ մը նացողներ թիւ կըլինին։ Այդ հաստատութեան բացումը ճշմարիտ յաղթանակ է բոլորի համար, ուրեք որ դէպի լոյս ու գիտութիւն են ձգտում, որոնք անտարբեր չեն դէպի ժողովրդի ցաւներն ու հիւանդութիւնները։ Մարդկային գիտութեան շրջանում չկայ մէկը, որ

դրանց կրծքում, և ինչ անկեղծութիւն տիրում դրանց հոգում։

Եթէ Մամադն ու Ասադը ծագւոտսի կատաղի վազրի նմանութիւն են բերում, Մաքին ու Մուսին էլ նեղոսի կատաղի կոկորդիլոսները։

Չափար Մամադը. Չափարի վկայութեամբ չտեսնուած առանաւորութեան տրպար են տուել Մաքին ու Մուսին անխոսափելի մահուան առաջ։

Չնայելով Մաքինին ու Մուսինին մահն այնքան է մօտեցած եղել, որ նրանց չուրի թեքով ու փեշեքով երեք, չորս գնդակ է անցել, բայց դրանք էլի կուռելու են եղել և այնպէս, կասեա թէ նշանի լինելից զցելու։

Դրանք այն երկու հայն են եղել, որոնց գնդակից վայր է ընկել կատաղին Ասադը, արիւնարբուն Ասադիւսը, Մամադի հարազատ եղբայրը և վերաւորուել Դիւարը։

Դրանք են եղել, որոնք մինչև վերջին ճակատագրական բազէն հոգնաւորել են պրիտուրին և, վերջապէս, դրանք այն երկու հայն են, որոնց մասին եղեանական անցքից յետոյ Արզաթ-օլլին իւր մտերիմների շրջանում ասել է։

—«Եթէ այդ երկու հայն ինձ հետ լինէին, համարձակ մի պոկ դադախի առաջ դուրս կըգայի ես»։

(Գր շարունակուի)

Ա. Ազապեան

ԲԱՆԱԲԱԿԱՆ

ԳՐԵՏԷ

«Times»-ի Գ. Գոլիթի թղթակցի ասելով, ֆինանսական և իտալական դեսպանները համաձայնութիւն են տուել Ռուսիայի առաջարկած Բոժո Գետրովիչի նեղուի թեկնածութեանը կրեւելի ընդհանուր-հանազագաւոր պաշտօնի համար։ Ինչ վերաբերում է աստիճանական, բրիտանական և գերմանական գեապաններին, դրանք այդ բանի համար հարցում են արել իրենց կառավարութիւններին, «Standard»-ի թղթակցի հաւաքած տեղեկութիւններից երեւում է, որ Բոժո Գետրովիչի թեկնածութեանը անհրաժեշտ մեծ շանսեր ունի։ Բոժո Գետրովիչը 26-ամեակի իշխան Նիկալայի ազգականն է և ներկայումս 26-ամեակի պետական խորհրդի

այնքան լրիւ գոհացում տայ մաքի սրտի պահանջներին, որքան բժշկականութիւնը։ Բնական գիտութեան և բժշկական անհանաւոր նպատակները կարող են գոհացում տալ ամենահետաքրքիր ու անվաստակ մաքերին, նորա նոր հորիզոններ բանալով նրանց առաջ։ Ոչ մի տեղ սէրն ու կարեկցութիւնը դէպի ընկերն այնքան ընդարձակ գործադրութիւն չեն գտել, ինչքան բժշկի գործունէութեան մէջ։ Միայն նիւթական բարօրութեան ակնկալութեամբ չբաւականանաւ... Դուրս հարկէ դիտել, որ ինստիտուտի հիմնարկութիւնը մեծամեծ խոշորագույն հանգիւցեաւ։ Ինչպէս իւրաքանչիւր նոր գործի մէջ այժմ էլ հարկ եղաւ կուռելու աշխատաւորներին և հիւանդ կանանց կոշման մասին կազմուած հայեացքների դէմ։ Զատ ժամանակ և շատ եռանդ գործ դրել ինստիտուտը կառուցանել աշխատողները, որոնց մէջ առաջին տեղը բռնում են Լ. Ա. և Ա. Լ. Զանիտակները, որոնք ինստիտուտի միջոցների կէսից ակնին իրենք տուին և ահա 10 տարի է որ ջանք էին գործ դնում գործը աշողեցնելու համար...

Միհրան.

նախագահն է: Ինչ վերաբերում է Ռուսիայի առաջարկած միտ երկու թեկնածուներին— Ուաշինգտոնի Թուրքաց զինված Մուրադիյի և Ռիստիկի թուրքաց զինված Գարաթիյի և Բիշիյի, — զինվածները մերժել են զբաղվել թեկնածու թիվները:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

«Հաւաստի գործ»-ը հաղորդում է, որ յունաց ֆինանսները ընդող միջազգային յանձնաժողովին աղբյուր մշակել է վերահսկողություն և ծունկատանի պարտավորություններ հետ համաձայնություն կապանքներ վերաբերել ծրագրերը: Ծրագրերի հիմնական կետերը զգալի են պահում: Գումարները ցայ կրտան մի շարք միջոցներ, որոնք կարող են նրա պատկան ֆինանսական դրուժան բաժնեմասերը: Եթե յունաց կառավարությունը համաձայնի այդ միջոցները ընդունել, այն ժամանակ կոմսարները յոյս ունեն, որ Յունաստանին կաշնդուի 3 1/2 տոկոսով փոխառություն առնել, հակառակ դեպքում դժուար թէ փոխառություն գործը գլուխ գցայ:

Ինչ վերաբերում է թուրքաց զորքերի Թեսալիայից հեռանալուն, հազիվ թէ այդ բանը մի քանի ամիսը միայն կատարվի, որովհետև փոխառություն համար լինելիք բանակցությունները յամենայն դեպս կրտան մի քանի շաբաթ, ի հարկէ, եթէ անհնար դեպքեր չպատահեն:

Մինչ այդ, Թեսալիայի դրուժաններ երկուսն էլ պատճառում: Երկրորդն այն աստիճան աւելում է, որ վերադարձող բնակիչները ծայրահեղ աղքատություն են կրում:

ՖՐԱՆՍԻԱ

«Mercure de France» ամսագիրն անցեալները ֆրանսիացի բոլոր նշանավոր գրողներին և երիտասարդութանը հետևելով հարցն էր առաջարկել. «Ֆրանսիայում դեռ ևս հնարաւոր են համարում էլզաւ Լոռէնը յետ ստանալու և ինչպէս կը վերաբերուէր ժողովուրդը նոր ֆրանս-պրուսական պատերազմին: Այժմ յիշեալ ամսագիրը տպել է ստացուած պատասխանները:

Աղաքները և փառքի արժանացած ծերունի բանաստեղծները համաձայն են ակադեմիկոս Կանդալի հետ, որն ասում է. «Համագումարների զիջումը ամենալաւն է բոլոր գիշերների մէջ», կամ թէ բացակայում են Կլաւսի հետ: Բէլլերն ամեն տեղ կը գտնուին:

Սակայն, պատերազմական տան ամեն տեղից չի լուում: Հետաքրքիր է հանրի Ռենիէի պատասխանը. նա ասում է, որ իւր կարծիքով էլզաւի խնդիրը գլխաւորապէս ազգային փառասիրութեան խնդիր է դարձել, և թէ հրապարակական ուրիշ ամեն տեսակ գոհացում կարող է բուժել վէրքը:

Նկարիչներն ու երաժիշտները խիստ տարբեր կարծիքներ են յայտնում: Սեն-Սանսը պատասխանել է խիստ պատեւազմասիրական ոգով. նկարիչ Ռաֆֆայիլին, ընդհակառակը, կարծում է, որ այժմ Գերմանիայի և Ֆրանսիայի միջև լինելիք կռիւն իւր տեղը տեսել է Եւրոպայի, Ամերիկայի և Ասիայի միջև տեղի ունեցող կռուին: Նկարիչ Ժոսսոն կարծում է, որ այդ բոլոր խնդիրները պէտք է արխիւր ձգել:

Երիտասարդութիւնը, որին գլխաւորապէս էլ ուղղուած էր խնդիրը, ասալին մեծամասնութեամբ հակա-պատեւազմական ձգտումներ է ցայ տալիս և առհասարակ անտարբեր է դէպի էլզաւի խնդիրը:

ՀԵՌԱԳՐՆԵՐ

ՌԵՐԼԻՆ, 30 հոկտեմբեր.— «Tageblatt»-ը հաւատարմում է, որ Զապոնիան գերմանական կառավարութեանը յայտարարել է, թէ ինքը ոչ մի առաքելութիւն չի անի այն բանի դէմ, որ Գերմանիան վերջնականապէս զբաղէ Քիւսո-Չուուի ծովածոցը կամ ժամանակաւորապէս օգտուի դրանից, եթէ միայն նա կը բաւականանայ անդիտական 100 մղոն տարածութեամբ:

ԳՐԸԴ.— Նոյեմբերի 29 ին սկսուեց մոտերքս եղած անկարգութիւնները և աւաւաւութիւնները համար մեղադրուող անձանց գործերի դատական ըննութիւնը:

Գ. ՊԱՆԼՈ.— Կոստանները Դրնից պահանջեցին, որ վարձատրուեն հայկական անկարգութիւնների ժամանակ վնասուածները (Եւրոպացիները):

ԳՐԸԴ, 1 դեկտեմբեր.— Ռաշֆորի լրագիրը պնդում է, որ Դրաշֆորի դատաւարութեան պատճառ եղող պաշտօնի թղթերը բաղկացած են Դրաշֆորի նամակներից, որոնցով նա իւր ծառայութիւններն է առաջարկում Գերմանիային, և Վիլհելմ կայսրի մի նամակից, որով կայսրն ընդունում է Դրաշֆորի, իբրև լրտեսի, ծառայութիւնները: «Հաւաստի գործ»-ը լրագրութիւն ունի յայտարարելու, որ կառավարութիւնը պաշտօնապէս հերքում է այդ պատմութիւնը:

Գ. ՊԱՆԼՈ.— Կանէից հաղորդում են, թէ կղզու բնակիչները մեծամասնութիւնը խիստ ցանկանում է, որ պետութիւնները վճեն Գրետի խնդիրը, բայց ծայրահեղ տարբեր են թարգմանելով յունական աղբյուրներին, դարձեալ ազիտացիա են անում այդ բանի դէմ կղզու ներքը:

Նաւախմբի առաջին մասը հրամանատար Դարգանից Զմիւռնիա գնալու:

ԹԵՐ ԵՒ ԴԵՄ

ՆՈՐԱՐ ԽՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Գ. խմբագիր. Գաղտնական ռեդ-Դարձի № 191-ում Լուրայից մի լուր կարդացի, որտեղ մեղ անյայտ պ. լրատուն ճշնում է սուտ հրատարակել աւաղակների մասին տեղիցս հաղորդած մեր մի լուրը ռեդ-Դարձի № 179-ում:

Թողնելով մի կողմ լրատուի անձնաւորութիւնը, որ ինչպէս երևում է, անծանօթ ոմէ է Լուրային մասնաւորապէս և Լուրայի գաւառում աւաղակների շնորհիւ տիրող «կարգ»-ու «կանոններին» ընդհանրապէս, այսքան կանոնը միայն, որ պ. լրատունն ուրիշ կերպ են հասցրել աւաղակների ձեռքով կատարուած «գործերը»: Գ. լրատունը գրում է, որ Լուրայի գաւառում կայ մի յայտնի աւաղակագետ (փառք Սաւաւոյ որ այդ ինքնեղ էլ խոստովանում էր) որ նաբեղդին անունով է ամենքին, սակայն այն եւ յայտնի է... որ երկար ժամանակներից ի վեր չի լուում, որ Լուրա—Բազու ճանապարհի վրայ (Էնչու տեղատեղաւ այդ ճանապարհի վրայ) ուր ամենայն օր անընդհատ երթեկցութիւն է լինում... աւաղակների ձեռքով մարդասպանութիւն, կողոպուտ տեղի ունեցած լինի:

Ասացէք խնդրեմ, պ. լրատուն, եթէ «երկար ժամանակներից ի վեր չի լուում» ձայն ինչպէս գրում էք, հապա յայտնի նաբեղդին աւաղակագետը չէր, որ Օղոր-Բալում սպանեց երկու վաճառական և տարաւ նրանցից 600 րուրի զուտ գումար:

Սյդ աւաղակագետը չէր, որ օրը ցե-

րեկով բերել տուեց նաւաշան գիւղացի հաշի Մերգալի տղայ Սաւաւին և պատանդ պահեց մօտը այնքան, մինչև որ ստացաւ 200 բուրլի և ապա միայն բաց թողեց:

Նոյն հաշակաւոր աւաղակագետը չէր, որ մի 10—15 օր սրանից առաջ Փիր դոյի օրացի հաշի Բալաբէզի տղին սպանեց և նրա ունեցած ամբողջ կաթը թաւանեց: Դեռ չեմ յիշում այն հարկերի մասին, որ նա հաւաքելէ Մուշկուտի բուր գիւղերից և այլն և այլն:

Ստուգեցէք այս բոլորը, պ. լրատուն, և դուր կը տեսնէք, որ եղածն ուղղակի չեղած էք գրել: Թէ և այդ էլ ձեզ չի յաշողուել և դուր մասամբ հաստատել էք մեր հաղորդած լուրի ճշտութիւնը, գրելով. «Այս տարի լուում է, որ կայ մի այդպիսի բան, բայց այն էլ միայն անունով»:

Մեծապատիւ պ. խմբագիր, խոնարհաբար խնդրում եմ երկուսդս տեղ տալ Նոր-Դար-ի առաջիկայ համարներից մէկում:

Յարգանքով ճշգլ Յարութիւնեան Լուրա, 15 նոյեմբեր:

Խմբագիր հրատարակէ՛ ՄԱՆԻՐԱՐ ՍՊԱՆԴԱՐԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վ. Ա. Թ.

Չորեքշաբթի դեկտ. 3-ին, 1897 թ.

Հայ դերասանական ընկերութիւնը

Կ ը Ն Ե Ր Կ Ա Յ Ա Գ Ն Է

Ի ՆՊԱՏՈՒ Մ. ԱՂԱՅԵԱՆԻ

Ուսանի անգամ

I

ԱՆՊԱՏՈՒՆՆԵՐ

գրամա 3 գործ. հեղինակութիւն Զերուամ Ռաֆֆայի թարգմ. Ա. Մուրադ-բէկեանի,

II

«ՓԱՍՏԱԲԱՆԻ ՄՕՏ»

ողէվի մէկ գործ. թարգմ. Գ. Յէր. Դաւիթեանի

Մասնակցում են օր. Ախաչեան. տ. տ. Զարէլ, Փառաձէմ, Ռոտինեան, պ. պ. Սոյախեան, Բաբերեան, Փարամպեան Եւրանդ և Զարիֆեան:

Սկզբն է 8 ժամին երեկոյան. (852) 2—2

ԼՈՅՍ ՏԵՍՏԻ

ԻՐԻՏՈՒՆԵՐԸ ՄԵՐԻՆԻՆԵՐԸ

«СтихотворныЕ Переводы» Ժողովածուի առաջին գրքից, որի մեծ մասը բաղկում են Ջահաղիկեանի, Դուրեանի, Ծառուրիանի, Յովհաննիսեանի և Լեւոնցիի բանաստեղծութիւնները:

Դիմն է 50 կոպէկ

Թարգմանչի հասցէն՝ МОСКВА Чистоудный бульваръ д. Вилапова 10—9

„Грѣхи Молодости“

ПОУЧИТЕЛЬНОВЕ СЛОВО КО ВСЯМЪ, РАЗСТРОИВШИМЪ СВОЮ НЕВЕРНУЮ СИСТЕМУ ОНАНИЗМОМЪ И РАСПУТСТВОМЪ.

Соч. Д-ра ЛОРЕНЦЪ.

Русское издание Д-ра В.-А. КЕВНА 1 руб.

312 страницъ книга содержитъ множество совѣтовъ, какъ избавиться страдающимъ отъ ерочнаго посядствія въшешочечныхъ пороковъ и возстановить разстроеныя силы и здорovia. Книга эта разбрана въ Москвѣ. Цензурыми Комитетомъ.

Складъ изданія только у ОТТО АСПЕР-ГЕРА ВЪ ЛЕНИНГДѢ (Санктѣ). Иностранцы за почтой. пересылка не платятъ.

(М.) 20—10

ԼՈՅՍ ԵՏԵՍԵԼ

Ս. ԵՂՄԻԱՆԻ

ՓԱՌԱԿԱԶՄԵՒՊԱՏՈՒՆՆԵՐ

ՕՐԱՅՈՅՑ 1898 թ

Վեհափառ Կաթողիկոսի, Ս. Ե. Ռաժնի Գէորգեան ձեռնարանի և այլ պատկերներով դարգարուած, այլի աւել հարուստ երկդեցական և վիճակագրական տեղեկութիւններով:

Վաճառում է վաճառային նիւստորեաններում և հոգեւոր Կառավարութիւններում, ի Ֆիլիսոփ կենդրոնական, իսկ Բազմում՝ Րաֆֆի գրաւորականներում: Մեծ քանակութեամբ դիտողն 20% զիջումն կը լինի: Գէորգ Ե. դիմել Ս. Էջմիածնի տպարանական ժողովին այս հասցով՝ ԵՎ. ԾԱՊԱԶԻՆԻ Կոմիտէ: (826) 10—9

Օրանով խնդրում եմ այն արժ. ՀԱՅՐԵՐԻՆ և ՊԱՐՈՆԵՐԻՆ որոնք «ՄԱՌԱՅՈՒՆ ԱՇԽԱՆԱՐ» գրքերս ստացել են վճառելու, աշխատեն որքան կարելի է շուտ տարածեն և արդէն վճառուածի զինն ինձ հասցեն, որպէս զի միւս աշխատութիւնների տպագրութիւնն իբրև հայ հեղինակի աշխատութեան տպագրութիւն կանդ չառնի երկար ժամանակ: Գուցէ գտնուին ցանկացողներ աշխատութիւններս իրենց ծախքով տպագրելու, այդպիսիները թող դիմեն ինձ: Եթէ գտնուին նաև մեր ժողովուրդի մէջ ընթերցանութիւն տարածելու գեղեցիկ միտքը յացողներ, այդ պարունակին խոստանում եմ ամենից շատ % զիջումն:

Հասցէս—Նիկոլայեանայա վող. տուն № 10. ՍԵՐԳ. ՅԱՐՈՒԹԻՆ ԶՈՒՂՈՒԹԵԱՆ

10—9

ԲԱՓՓԻ

«ՍԱՄԱՐԵԼ» Ա. Բ. եւ Գ. գիրքը

«ԳԱՆԻՐ-ԲԵԿ» Ա. Բ. եւ Գ. գիրքը վերջապանով

ԵՒ «ԿԱՅԵՐ»-ի երկրորդ լիակատար հատորի

ԲԱՐՆԱՐԿԱՐԳԱՐԻՆԵՐ ԶԱՐՈՒՆԱԿԱՐԻՆԵՐ մինչև «ՍԱՄԱՐԵԼ»-ի լոյս տեսնիլը:

Ամեն մի գրքի զինն է 2 ր. 50 Կ.

Երեքի զինն միայն 6 րուրի:

«ՍԱՄԱՐԵԼ»-ը մասնակի տալին է և լոյս կը տեսնի ՅՈՒՆԱՐԱՐ ամսին:

Մասնակի տալին է և շուտով լոյս կը տեսնի «ՍԱՐԿԱՆԱՐ»-ը արժէ 70. ԿԱՊ

Ցանկացողները կարող են դիմել թէ բաժանորդագրութեան և թէ Բաֆֆի վճառելի երկերի համար:

Ռուսիայում

Тифлисъ, Артаку Раффи.

Արտասահման

M-me Raffi 270, Uxbride Road, Shepherds Rush LONDON W

(834)

10—9

ԱՐԿԵՍՏԱՆՑ

ՆՈՐ ՇԷՆ

Զինում են վաճարաններ (Фарсуки) ըստ Սարգիս Պօղոսէ-կեանի նորագիտ սխոմբի, որոնք շատ պատշաճ և նպատակաւոր են սենեակների տարացնելու, խոհանոցներում կերակուր եփելու, կիր, աղիւս և այլ նիւթեր պատրաստելու համար: Ցիշեալ վաճարանները վաճառում են նաւիային ամեն տեսակ ըրողագրութիւններով և որ գլխաւորն է աւանց ծովս ու մուր արտադրելու, մինչդեռ ժամանակ անհամեմատ քիչ նաւթ են պահանջում:

Պօղոսէկեանի սխոմբն արտօնուած է առեւտրի եւ մանու-ֆակտուրի պ. սինիստրի ղեկարարամենտից:

Պօղոսէկեանը յանձն է առնում կերտին և այլ իւրեր արտահանող գործարաններում անընդհատ գործող միւրեաներ հաստատել:

Հասցէն Բաքու. Телефонная, противъ Михайловск. училища

Д. Х. КЯЗИМОВА

20—7